

Oskar Lederer (1903-1942)

Je až s podivem, že kolem osobnosti, od jejíhož života nás dělí jen několik desetiletí, zůstávají otazníky, které se při nejlepší vůli a usilovném archivním bádání nedaří rozklíčovat. Známe stovky autorových básní, desítky vydaných a rukopisných článků - a přesto jsou před námi bílá místa. I přes nejasnosti okolo vzdělání a životního itineráře se podařilo shromáždit dostatek informací, které nám pomohou poznat život a dílo zajímavého českého židovského autora Oskara Lederera. Ten se narodil v Radeníně u Tábora 18. května 1903 jako nejmladší ze tří synů obchodníka s koloniálním zbožím Ferdinanda Lederera a jeho manželky Barbory. Židovská tradice jej v mládí bezpochyby ovlivňovala, ale záhy se profiloval jako český vlastenec. Jeho vzdáleným příbuzným byl Eduard Lederer-Leda (1859-1944), literát a čelný představitel tzv. českožidovského hnutí. Oskarův rodný patrový dům čp. 61 se nacházel v někdejší židovské ulici.

Na dohled od něj stála synagoga. Otec, těžce tělesně postižený člověk, který byl ale úspěšným podnikatelem s hudebním nadáním, působil v letech 1909-1914 jako představený náboženské obce. Krátce před svým *bar micva* 25. dubna 1916 přispěl Oskar do pokladny obce symbolickou jednou korunou coby *Tempelspende* a zařadil se tak do společenství nábožensky dospělých mužů. Do obecné školy v Radeníně nastoupil roku 1909. Čtyři školní léta prožil v nedalekých Černovicích, kde otec za války spravoval dva panské dvory. Především ke svému rodišti si uchoval velmi silný citový vztah, vyjádřený řadou nostalgicky laděných vzpomínek a básní. Snad pak studoval na tábořské odborné živnostenské pokračovací škole nebo na reálce. V roce 1921 byl v otcově radenínském obchodě příručím.

Budiž zdůrazněno, že Oskar Lederer byl autor velmi plodný, navíc perfekcionista a o uchování svého básnického díla pečlivě dbal. Je až neuvěřitelné, že se téměř celé dochovalo v rukopisech, strojopisech i výstřižcích z časopisů. Básně psal prokazatelně na vojně v letech 1924-25. V následujících letech přispěl několika básněmi do *Židovského kalendáře* a dětského koutku *Židovských zpráv*. Obojí byla periodika sionisticky orientovaná. Báseň *Pochodeň* by mohla být silnou lyrickou výpovědí židovského nacionalisty, ovšem pokud bychom v ní našli jakoukoliv zmínku, že je řeč o probuzení lidu Izraele. Tytéž verše mohl napsat jako vlastenecký Čech. Ve stejném období se pokoušel o módní proletářskou poezii (rukopisná sbírka *Z periferie i měst*, 1927). Co se však týče Ledererova politického přesvědčení, nezdá se, že by zcela podlehl dobovému levicovému nadšení řady intelektuálů. Sice roku 1928 v Radeníně spoluzakládal ochotnický divadelní spolek Marx, soudě z jeho díla byl přesvědčeným českým demokratem obdivujícím Masaryka. Tehdy navázal vztah s Marií Redererovou (*1907) z Merklína. V první polovině třicátých let se s ní neznámo kde oženil. Podle jí dedikovaných veršů a dalších zmínek to bylo manželství harmonické, děti neměli. Od konce dvacátých let je Lederer velmi aktivním publicistou. Začal spolupracovat s Československým rozhlasem, ve kterém vedl dětské besídky a přispíval radiofejetony a odbornými texty. V letech 1928-1931 byl přispěvatelem tábořského časopisu *Kraj kalicha*. Toto periodikum pod redakčním vedením učitele a významného regionálního historika Romana Cikharta mělo na svou dobu snad až příliš buditelský vlastivědný charakter a psali do něj mladí literáti s obrozeneckými pseudonymy. Lederer zde - možná záměrně - představoval typus vlasteneckého Žida. V roce 1931 se Ledererovi odstěhovali do středočeských Hořovic. Bydleli zde v Riegrově (dnes Pražské) ulici. Zde se dostáváme

k druhé nevyjasněné otázce: Byl Oskar Lederer také učitelem působícím v Brně nebo jeho blízkém okolí? Nedohledali jsme záznam, že by si doplnil vzdělání. Po celá třicátá léta byl platícím příslušníkem hořovické židovské obce a podle svědectví jeho sestřenice Věry Bernathové zde manželka Marie vedla obchod. Mnohé dokumenty a literární díla zase nasvědčují, že se Lederer pohyboval na jižní Moravě, kde měl řadu známých mezi pedagogy. Podle jeho autografu *Brněnské jednotě na rozloučenou* byl po dvanáct let členem zdejší buďto Učitelské jednoty nebo snad Národní jednoty pro jihozápadní Moravu. Od roku 1932 pravidelně navštěvoval Luhačovice, kde byl ubytován v lázeňském sanatoriu Učitelství dům. Někdejšího sokolnického nadučitele A. Bébara nazývá „naším panem ředitelem z Brna“. Většinu básnických sbírek nechal tisknout na Moravě. Jestliže snad v mládí sympatizoval se sionismem, obrací se ve svém novinovém článku z pokročilých třicátých let proti brněnským Židům hlásícím se k německé, ale i židovské národnosti a kárá je za nedostatek loajality k českému prostředí. V roce 1934 vydal první knihu básní *Mlhy a pero*. Klasické rýmy rámovaly lyriku intimní, přírodní i společenskou. Celkové vyznění sbírky je dosti pesimistické. Knížka *Kresby* vyšla roku 1935 v Kroměříži u J. Guseka a obsahuje verše o poznání idyličtější. Roku 1936 vydal sbírku *Nesetřená rosa*, pro kterou plánoval nadpis *Na okraj listů* a měla 41 básní, většinou psaných volným veršem, nerýmovaná, tak jako předchozí soubor. Sbírkou *Slovo a meč* vyšla roku 1937 s podtitulem „sonáty doby“. Verše burcují k obraně civilizace, demokracie, slušnosti a poctivosti. Po březnu 1937 ještě vyšel první díl *Luhačovských zpěvů* s ilustracemi akademického malíře Karla Zápecey. Knihovna Židovského muzea uchovává konvolut všech pěti prvních sbírek s názvem *Básně 1934–1937*. Poslední vydanou sbírkou byly roku 1938 kritické verše *Hořký pramen*. O prodeji svých knih si Lederer vedl statistiku, což opět dokládá jeho zmíněný perfekcionismus. Víme tak, které významné osobnosti si sbírky koupily (nechybí oba prezidenti). Na okraj zmiňme i Ledererovu nebásnickou tvorbu. Napsal mnoho příspěvků do dětské a hádankářské hlídky *Národní politiky*. V roce 1936 byl označován jako přispěvatel četných listů. Některé tituly jeho textů: *Historie čokolády a průmysl* (1933), *Všeobecný význam životních a úrazových pojistek* (původně rozhlasová přednáška), zajímavá esej *Miniatura, umění a trpělivost, O manželství, Za folklorem*. V letech 1938-1940 psal pro táborské periodikum *Český jih* básně, zamyšlení i vzpomínky z Radenína. Text *Rodnému kraji* byl napsán dosti odvážně, vzhledem k tomu, že byl otištěn 29. července 1939. Oskar Lederer byl činným sokolem. Ve třicátých letech přispíval verši a články do sokolské tiskoviny pro oblast jihovýchodně od Plzně *Rokycana*. Postupně, až do zákazu sokolské organizace, přebral i psaní úvodníků. Nejen proto se stal v prosinci 1941 terčem fašistického plátku *Árijský boj*. V básních a zamyšleních z období okupace doufal, že přežije a bude tvořit dál. „Finale“ Oskara Lederera a jeho ženy ale nastalo v Osvětimi, kam byli 26. října 1942 deportováni.

Básnickova celoživotní tvorba zahrnovala verše od vášnivě i teskně milostných přes citlivé i účtující úvahy o životě až po vlastenecky i revolučně laděné obrazy. Soustředil více než jeden a půl tisíce různých básní do více než 25 sbírek, z nichž jen 6 vydal. Jeho touha a vůle tvořit a prosadit se jsou obdivuhodné a jsou snad i dobrým důvodem, proč si tohoto téměř neznámého nadaného literáta připomínat.

Zdroj: autorův připravovaný článek a strojopis Jiřího Turka, uložený v knihovně Židovského muzea.